

„ZODIA FECIOAREI“ sau PERMANENȚELE MITOLOGIEI

de CĂLIN CĂLIMAN

Nu cred că ne înșelăm considerînd filmul lui Manole Marcus, prilejuit de scenariul scris de Mihnea Gheorghiu, drept unul dintre cele mai ambițioase proiecte pe care și le-a propus cinematografia națională. Legendă și realitate, mit și contemporaneitate se conjugă, se întrepătrund, se condiționează și se dispută; legendă și realitate, mit și contemporaneitate sînt chemate să dimensioneze povestea cinematografică pe scara unei problematice umane și veșnic moderne, dincolo de un spațiu și un timp anume. Permanențele mitologiei, reflectate în universul de viață al unui sat dobrogean din timpul nostru, rezonanțele iuștiare tragice, transmise peste epoci de modelele antice conferă peliculei o anume greutate specifică. Substraturile mitologice ale tragediei moderne pe care scenariul lui Mihnea Gheorghiu o aduce pe ecran sînt organic legate de trecutul și istoria pămîntului dobrogean, opera cinematografică conturîndu-și un pregnant specific național. Obiceiuri și datini pămîntene care au străbătut timpurile sînt integrate armonios în acest film în care, peste timp și secole, sînt aruncate punțile unor permanențe.

Acțiunea filmului se desfășoară în contemporaneitate, dar suflul tragediei antice se face simțit cu vigoare, învăluind povestea într-o aură fabuloasă, cu semnificații general umane. Dezbateră epică și etică este concentrată în jurul psihologiei personajelor, a căror lume de sentimente este luminată din revelatoare unghiuri de vedere. Consecvent punctului de pornire, sintetizat în citatul virgilian ales drept motto — «Întoarcerea constelației Fecioarei prevestește timpul dreptății» — filmul își propune să întreprindă, în spiritul și tonul tragediilor antice, operația verificării trăinicieii sentimentelor umane, trecerea conștiințelor prin purgatoriul purificator al propriilor responsabilități morale.

ADEVĂRUL PURIFICATOR AL UNEI TRAGEDII MODERNE

Tragedie modernă, cu ecouri antice, «Zodia fecioarei» este construită după canoanele tragediei clasice, unitatea de timp (acțiunea este cuprinsă în 24 de ore, între două răsărituri de soare), unitatea de loc și de acțiune conferindu-i posibilitatea unei exprimări concentrate, rotunde. O dată cu liniștea tragică așternută peste oameni și întinderile nesfîrșite de apă după deznodămîntul dramatic, parcă necesar, conflictul filmului este dus pînă la epuizarea totală, pînă la ultima sa respirație. Personajele se află în fața sfîrșitului iremediabil al unui rău și tragedia celor doi tineri, Dita și Dionis, care, formați într-o societate nouă din temelii, ostili compromisurilor, ispășesc o vină în sine dramatică a părinților lor, se împletește cu sentimentul de înălțare morală pe care îl conține, dintotdeauna, adevărul purificator.

Scenariul lui Mihnea Gheorghiu i-a prilejuit regizorului Manole Marcus realizarea unui spectacol cinematografic de o bărbătească poezie, în care fabulosul și cotidianul se țes într-un tot unitar. Cu «Zodia Fecioarei», regizorul își depășește, credem, nivelul realizărilor sale de pînă acum. Mulți factori contribuie la reușita sintezei artistice. Încă din scenariu, personajele capătă forță de generalizare. În Dita, de pildă, tînăra și frumoasa dobrogeană, se întîlnesc trăsăturile obișnuite ale unei fete din zilele noastre cu ecourile mitologice ale zeiței dragostei pasionale, protectoarea principiului iubirii universale. În Dionis, tinerețea eroului se împletește cu bucuria de viață a tineretii lui Dionysos, legendarul stăpîn al bucuriei.

Construcția filmului urmează contrapunctul scenic. Acțiunea se desfășoară paralel cu serbarea spectaculoasă a recoltei. Ritmul filmului este susținut de această întrepătrundere de planuri, viața, tradițiile populare și mitologia completîndu-se în evidențierea sensurilor filozofice generalizatoare. Ca o presimțire a deznodămîntului, un leit-motiv tragic punctează de la un capăt la altul filmul. Din dreptunghiul ecranului, țapul rău prevestitor străjuiește desfășurarea. Întreg drumul Sabinei spre casă este tulburat de altfel de această presimțire tragică: uruitul asurzitor al mașinii acoperă muzică și vorbe, exploziile de la cariera de piatră acoperă uruitul asurzitor al mașinii, blocurile de piatră de pe marginea șoselei par stranii, ireale. Un zvon de furtună agită plasele pescarilor. Contrapunctic, o mască grotescă de carnaval, apoi apariția fratelui mut al Ditei, altă mască de carnaval, alta și alta, și apoi din nou coarnele amenințătoare ale țapului... Și tot

Aici, în acest cadru ars de soare și vînturi, Lut (Cristea Avram) și Midia (Ioana Bulcă) au declanșat cîndva tragedia.

Dita (Ana Szeles) o eroină tragică modernă care preferă pieirea unei existențe neconforme viselor sale.

Cinci fete tinere, îmbrăcate în alb, alcătuiesc un grup similar corului antic.

o producție a studioului «București»

REGIA: Manole Marcus

SCENARIUL: Mihnea Gheorghiu

IMAGINEA: Sandu Întorsureanu

MUZICA: Tiberiu Olah

SCENOGRAFIA: Ion Oroveanu

COSTUME: Lucia Metsch

SUNET: Ing. Andrei Papp

MONTAJ: Lucia Anton

INTERPRETEAZĂ: Gilda Marinescu (*Sabina*), Cristea Avram (*Lut*), Ioana Bulcă (*Midia*), Ana Szeles (*Dita*), Mircea Bașta (*Tekir*), Sorin Postelnicu (*Dionis*), Mania Antonova (*mătușa Hera*), Peter Paulhoffer (*Marin*), Jorj Voicu (*instructorul*).

Întoarcerea constelației Fecioarei prevestește timpul dreptății

(Virgiliu)

contrapunctic, serbarea veselă a recoltei, pregătirea grandiosului spectacol în aer liber, mesenii nunții, grupurile de femei care comentează evenimentele...

Viata satului dobrogean, tradițiile folclorice, motivele mitologice se întrepătrund, se completează, se dispută...

Momentul culminant al filmului este finalul. Aici, în înlemnirea statuară, dureroasă a grupurilor de oameni ce scrutează depărtările, în căutarea zadarnică a unui semn de viață, contemporaneitatea și mitologia se confundă. Grupul femeilor îndoliate par coloane de piatră ale marelui amfiteatru. Este un moment de intensă tragedie, care se consumă liniștit, în tăcere, fără exteriorizări, fără multe vorbe.

Culoarea, în filmul lui Manole Marcus, are deosebite valențe afective. Cromatica urmează fidel scurgerea timpului și adâncirea dramei psihologice, particularizând prin nuanțe diferite chipul fiecărei ore din cele 24 ale filmului. Operatorul Al. Întorsureanu este autorul unei imagini cu certă originalitate. Marea își schimbă nuanțele într-o devenire ciclică, de la roșul irizațiilor solare pînă la seninul apelor calme care ascund «palatul de cleștar» al celor doi îndrăgostiți, de la ceața tulbure a mării înnoptate prin care plutesc parcă duhurile zeităților acvatice și pînă la noua explozie solară a roșului aprins, încărcată de alte semnificații. La reușita sintezei artistice, remarcabilă este contribuția compozitorului Tiberiu Olah. Fără ostentație presentimentul deznodămîntului tragic constituie un leit-motiv și al benzii sonore, neliniștea personajelor, sentimentele lor tulburi fiind însoțite, pregătite și comentate muzical cu o revelatoare discreție. Cadrul ales pentru desfășurarea acțiunii și adaptările de rigoare, pentru ca atmosfera satului de pescari să se asocieze organic cu vestigiile unui trecut legendar, sînt datorate lui Ion Oroveanu; încă odată, pictorul scenograf face dovada gustului și rafinamentului său artistic. Pe de altă parte, «Zodia Fecioarei» constituie o reușită verificare a consecvenței cu care regizorul Manole Marcus cultivă în filmele sale forța de expresie a decorurilor naturale.

UN SPECTACOL

PATETIC

O

CONSTRUCTIE CONTRAPUNCTICĂ

Poate că filmul nu a găsit întotdeauna tonul cel mai potrivit în armonizarea — dificilă de altfel — a realismului vieții cotidiene cu sensurile mari, filozofice, ale povestirii cinematografice. Unele stridente există în film, și cu toate eforturile unor actori de talent (ca Jorj Voicu sau Jean Constantin), cu tot umorul unor evoluții ale celor doi, repetițiile marelui spectacol în aer liber par că vin din alt film. Aceasta se întâmplă, poate, pentru că realizatorii au încercat să dea cît mai multă viață și spirit, episoadelor, dar trebuie să recunoaștem că satira la adresa unui instructor artistic cu vederi cam înguste nu-și prea avea locul tocmai în «Zodia Fecioarei». Unele dialoguri (între Dita și «Neptun», sau discuția fetelor pe plajă) rămîn deficitare la capitolul autenticității, poate și datorită unei interpretări pripite, spre deosebire de celelalte momente ale filmului, de mare vigoare artistică.

Din distribuția, în general bună, ne oprim de la bun început la două: o reafirmare și un debut. Ioana Bulcă, nu știm de ce îndelung uitată de cinematografie după rolul frumos din «Moara cu noroc», reapare pe ecran în Midia. Personajul său este puternic ancorat în viața de zi cu zi și poartă, totodată, amprenta modelului antic; frumusețea agresivă a Midiei ascunde în același timp și o mare generozitate sufletească. Tragica revelație pe care eroina o trăiește este redată de actriță cu discreție, măsură și nuanță. Debutul pe ecran al actriței Gilda Marinescu, în rolul Sabine, coincide cu afirmarea unor adînci calități dramatice, precum și a unui firesc ce ne determină să considerăm tardivă descoperirea sa cinematografică. Confruntările dintre cele două femei, de-a lungul filmului, ca și tragica lor împăcare din final, sînt cîteva dintre cele mai bune momente din «Zodia Fecioarei». Personajul Hera, interpretat de Mania Antonova realizează de asemenea un moment de mare intensitate al filmului, după cum se cuvine a fi notat debutul tînărului Sorin Postelnicu (Dionis) sau contribuțiile altor actori: Ana Szeles (Dita), Cristea Avram (Lut) și mai ales Mircea Bașta (Tekir), grav, profund, în același timp de loc teatral.

«Zodia Fecioarei» este un spectacol străbătut de patosul unei arte cu revelatoare profunzimii.